

ARTĂ ȘI TEHNICĂ ÎN TEATRELE BRITANICE

O NOUĂ PROFESIE: LIGHTING- DESIGNERUL

In primăvara acestui an, printr-un neașteptat dar fericit concurs de împrejurări, am fost invitat de British Council să particip la un curs de perfecționare, organizat la Londra și avînd ca temă: Theatre lighting: design and technology. Aflasem despre pregătirea acestui curs de iluminat și despre perioada sa exactă de desfășurare [3—15 martie 1991] încă din septembrie 1989, deci cu doi ani și jumătate în urmă, la Varșovia, cu ocazia celui de al VIII-lea Congres al O.I.S.T.A.T. (Organizația Internațională a Scenografilor, Tehnicienilor și Arhitecților de Teatru). Fără sprijinul material al British Council și fără suportul moral al domnului Claus Henning, atașatul cultural al ambasadei Marii Britanii în România și energicul diriguitor al acestui for internațional pentru țara noastră, plecarea și prezența mea la Londra nu ar fi fost posibile. Am ținut să fac aceste precizări pentru a sublinia contribuția generoasă și eficientă a British Council — aflat sub înaltul patronaj al Majestății-Sale Regina Angliei — la promovarea și încurajarea relațiilor culturale, educaționale și tehnice dintre Marea Britanie și statele lumii. De altfel, raportul anual 1989—1990 al acestui organism, cuprins într-o elegantă broșură care are pe una dintre copertele sale și portretul lui Ion Caramitru, relevă că British Council are filiale în numeroase orașe ale Regatului Unit și în peste 100 de țări. Cît despre structura sa, aveam să mă conving la fața locului nu numai de perfectă organizare, ci și de înaltul

profesionalism dovedit de toți membrii și colaboratorii săi, întrucît aici criteriul competenței este definitoriu.

Curînd după sosire, cunosc colegii veniți de pe toate meridianele și din absolut toate continentele: din Australia pînă în Canada, din țările asiatice (Japonia, Coreea, Hong-Kong, Singapore și Filipine) pînă în Israel și Barbados, din America latină (Brazilia și Mexic) pînă în Africa (Uganda). Europa este reprezentată de la Nord la Sud prin participanții din Finlanda, Norvegia, Danemarca, Spania și Portugalia. Din țările fostului lagăr comunist sînt deocamdată singur, adăugîndu-se, ulterior, Nevenca Vidac de la Teatrul Național din Belgrad.

După tradiționala fotografie în grup, domnul Francis Reid, coordonatorul cursului, ne pune în temă cu activitatea teatrală din Marea Britanie, cu modul de organizare și de subzistență al diferitelor companii și trupe particulare, insistînd asupra rolului din ce în ce mai important pe care îl are «lighting-designerul» în viața artelor de spectacol, în general, și a teatrului în special. Dar ce este un lighting-designer? Este o personaj cu apariție destul de recentă în lumea scenei, acceptat de unii, contestat de alții, dar care își impune inevitabil prezența în constituirea unui act spectacular. Pe măsură ce scenografia devine tot mai «săracă», mai esențializată, mai stilizată, iar decorul de lumini crește în importanță, lighting-designerul se detașează ca o individualitate distinctă, fiind unul dintre colaboratorii cel mai apropiați ai directorului de scenă. În funcție de concepția regizorală, el alcătuiește schițele de lumini, fiind intermediarul între doleanțele diriguitorului artistic și posibilitățile de punere în aplicare a acestora de către maestrul de lumini. Este de la

sine înțeles că un bun lighting-designer este nu numai un excelent cunoscător al tehnicii de iluminat, ci și un artist în toată puterea cuvîntului. Această dublă specializare derivă din însăși dezvoltarea fără precedent, la acest sfîrșit de mileniu, a tehnicii de iluminat, așa cum în primele trei decenii ale secolului nostru mecanica de scenă a cunoscut perioada ei de glorie. Și dacă maestrul de lumini trebuie să stăpînească, cu profesionalism, o instalație din ce în ce mai complexă, lighting-designerul este dator să-i pună la dispoziție toate informațiile și datele ce urmează a fi realizate cu cea mai mare precizie. De altfel, o bună parte dintre colegii mei practicau această profesie în țările lor, și nu întîmplător printre cei prezenți se aflau și directori de teatru, manageri sau conducători tehnici dornici să afle exact ce să ceară și cum să-și dozeze teatrele pe care le îndrumau sau pe care urmau să le înființeze. Aveam să asist și apoi să lucrez la conceperea unor astfel de planuri de iluminat, cu ajutorul computerului. Desenat cu un creion special pe o planșetă, planul apărea în fazele lui succesive de creație pe ecranul unui monitor, adăugîndu-se treptat aparatele de iluminat necesare. Pe parcursul pregătirii spectacolului, schițele de lumini suferă inerente modificări sau chiar schimbări de concepție, memoria calculatorului ajutîndu-te să reamplasezi aparatele în pozițiile și la înălțimile dorite, sub unghiurile de incidență optime și cu filtrele de culori cele mai convenabile.

În cadrul cursului s-au abordat diferite aspecte privind proiectarea instalațiilor de iluminat pentru diverse tipuri de scene, s-au purtat discuții vii, și uneori contradictorii, despre iluminatul în teatrele lirice și dramatice, în spectacolele de balet, varietăți și musicaluri, sau pentru re-

prezentările de mare amploare desfășurate în aer liber. Nu au lipsit prelegeri și seminarii legate de pregătirea personalului de exploatare și cele vizând economia iluminatului. Sub acest ultim aspect, s-a ajuns la concluzia că nu economisirea energiei electrice stă pe primul plan, așa cum ni s-a impus nouă ani de zile. Modul optim de amplasare și numărul corespunzător de aparate de iluminat conduc la adevărata economie de timp și de bani. Principiul britanic potrivit căruia omul de condiție modestă nu poate să-și permită luxul să se îmbrace cu lucruri ieftine și-a demonstrat justetea și în acest caz, apreciindu-se că o dotare tehnică adecvată face reale serviciile bugetului unei instituții artistice. Un decor mai mult sau mai puțin fastuos este în mare parte perisabil, în timp ce un decor de lumini — în speță, proiectoarele — se menține și se amortizează treptat pe măsura trecerii timpului. Pe de altă parte, un număr suficient de aparate de iluminat reduce substanțial și cheltuielile de forță de muncă, fiind necesare reamplasările pentru fiecare spectacol.

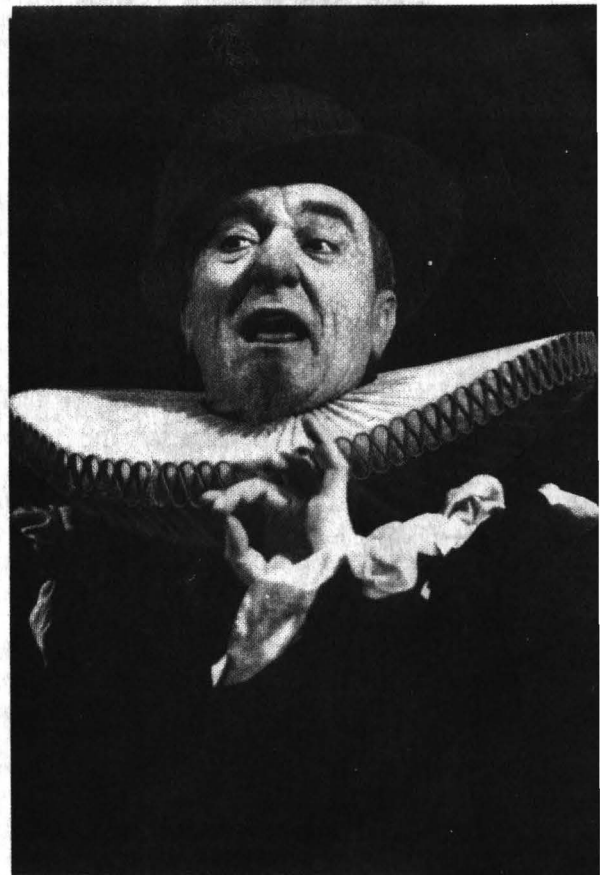
Dezbaterile teoretice, susținute cu exemplificări video, au fost continuate de participarea la o serie de spectacole și de vizite la numeroase teatre din Londra și Leeds. La Royal National Theatre asistăm la ultima premieră cu *The Trial*, o dramatizare după romanul *Procesul* de Franz Kafka, concepută de actorul Steven Berkoff, realizatorul spectacolului. Tot Steven Berkoff, împreună cu Guy Nicholson, a creat o ambianță decorativă extrem de simplă, dar foarte sugestivă, alcătuită doar dintr-un fundal alb strălucit de niște flancuri negre. Ca elemente decorative — douăsprezece cadre dreptunghiulare din țevă de aluminiu, care, ingenios mînuite de actorii comentatori ai «corului» și în același timp participanți la acțiune, individualizau perfect locurile de joc: ușile apartamentelor vecinilor lui Joseph K., birourile instituției unde acesta își are slujba, o cameră a unui apartament, spațiul care delimitează completul de judecată, tunelul de intrare al unei închisori etc. Lumina abil condusă contribuia din plin la relieful și atriunghiurilor umilului funcționar. La English National Opera ni se prezintă *King Lear*, aparținând compozitorului contemporan Arlbert Reimann, tot într-un decor unic, construit din niște platforme de lemn cu capetele ascuțite, care se modulează prin ridicarea sau coborrea lor, denivelând astfel spațiul de joc. Platformele sînt suspendate, la vedere, de niște trînghile ce servesc la rîndul lor ca o frînă sau ca o eliberare a acțiunilor personajelor. O parte din orchestră se află în dreapta scenei, iar alta în fosă. Proiectoarele nu mai sînt ascunse de suflete, iar cele din sală nu deranjează pe nimeni. Timp de o zi vizităm teatrele

din Leeds, printre care și o construcție nouă, «The West Yorkshire Playhouse», inaugurată în 1990 și prevăzută cu două scene, una elisabetană și alta clasică, cu un modern restaurant, barul, bibliotecă, ateliere etc. etc., toate avînd o finisare exemplară și o dotare tehnică de ultimă oră. Poposim o altă jumătate de zi la Royal National Theatre, ca oaspeți al domnului Tony Bond, directorul tehnic al acestui complex teatral. Aflînd că sînt român, domnul Bond mă întrebă ce mai face Radu Bellgan. Ni se oferă ample explicații despre tot ce ne interesează în legătură cu cele trei scene («Olivier», «Lyttelton» și «Cottesloe»), de dimensiuni diferite și dintre care una cu funcționalități multiple. Constat și aici că tavanele sălilor sînt înfășurate de proiectoare și reflectoare, sfîldindu-se orice preocupare desuetă pentru un plafon frumos ornamentat. La celebrul Drury Lane sîntem entuziasmați de musicalul *Miss Saigon* de Claude-Michel Schönberg, Alain Boublil și Richard Maltby Jr. Este o adaptare liberă după *Madame Butterfly*, acțiunea petrecîndu-se, de data aceasta, în timpul și după războiul din Vietnam. O muzică frumoasă, decoruri și costume rafinate, actori compleți, de diferite rase și etnii. Efectele sonore sînt excelente, lumina dinamică este și ea cu discreție folosită, ca în scena ce prezintă viața de noapte dintr-un oraș american, iar lumina este o justificare logică în secvența «visurilor americane» ale unor năpăstulți refugiați vietnamezi. Și, pentru că tradiția nu înseamnă cantonarea într-un conservatorism vetust, necesitățile spectacolelor din zilele noastre au determinat montarea unor bare cu proiectoare între stucaturile ornamentale ale balconului și chenarele cu inscripții aurlite ale unor nume ilustre (Kean, Irving, Garrick, Byron, Sheridan) care, prin prezența lor, au adus falma acestui teatru inaugurat în 1663. La un alt teatru, «Prince of Wales», construit în secolul trecut, profilat acum pe spectacole de divertisment, sîntem martorii unor demonstrații de «plimbare» a luminii și de rafinate mixturi cromatice acționate prin telecomandă. Eliberat de permanența și împovărtoarea grijă de a se afla în conul de lumină, actorul poate astfel să se concentreze asupra interpretării, fiind sigur că proiectorul îl urmărește pretutindeni. *Lives of the great poisoners* o nouă piesă de Caryl Churchill, se prezintă la «Second stride», un teatru amenajat într-un vechi studio al B.B.C.-ului și în care s-a păstrat structura metalică a plafonului pentru instalația de iluminat, cu rezultate dintre cele mai bune. Cu o echipă de excelenți actori, Peter Hall a regizat, la propria companie, A douăsprezecea noapte de Shakespeare. Un spectacol viu, alert, care durează exact două ore. Accentul este pus pe gru-

pul «complotiștilor» alcătuit din Sir Toby (Dinsdale Landen), Feste (David Ryall), Maria (Diane Bull) și Sir Andrew (Martin Jarvis), primul amintind, și prin fizic și prin comportament, de Falstaff. În Malvollo este distribuit Eric Porter, actor cunoscut și de telespectatorii noștri din rolurile Soames (The Forsyte Saga) și Karenin (Anna Karenina). Modul cum îl interpretează pe nefericitul îndrăgostit, într-un registru tragic-dramatic, mi-a amintit de Gina Patrîchi care sfîrnea și ea cascade de rîs, într-o concepție similară, în rolul Mișel Baston din neuitatul D-ale carnavalului al lui Lucian Pintilie.

Părăsesc orașul de pe malurile Tamisei, după două săptămîni care au trecut pe nesimțite. Activitatea zilnică de 12—14 ore, respectată cu o punctualitate tipic englezească, nu mi s-a părut obositoare, datorită varietății programului și spiritului pedagogic ale organizatorilor cursului. Aduc cu mine nu numai un bagaj de amintiri și experiențe, ci și un voluminos material documentar (note de curs, prospecte, schițe de lumini, 18 casete audio cu înregistrarea lecțiilor etc., etc.). Oare vor folosi cuiva, cîndva!

VIRGIL PETROVICI

Eric Porter (Malvolio) în «A douăsprezecea noapte» de Shakespeare (regia: Peter Hall)